

ДОБРИ НЕМИРОВ

ДУНАВЪТ

chitanka.info

I

За Дунава още нищо не съм ви казвал. Сигурно не съм смеял да заговоря за него. Нещо много голямо е той — не само като река, а като огромна машина, през която минават всички крайдунавски деца. Сякаш Дунавът извършващо някакво кръщение, без което не може да се расте и вирее.

И как да не е кръщение? Ние се събличаме още от байра, който води до крайбрежието, и се впушчаме с по едни гащета само и ризката на ръка. Чудно свойство има тая река! Ние отиваме, да се къпем и ни обхваща една радост, която става все по-голяма, колкото повече се приближаваме към Дунава. Предвкусваме удоволствието от плуването, от борбата е вълните, от фокусите, които всеки речен плувец трябва да знае, от миризмата на Дунава: миризма на риба, на гниещи водорасли, на тиня, на слънце...

И ето, ние се втурваме да се къпем. Вик, песни, закачки, олелия — и всичко прекалено, всичко извън мярката... Навлизаме във водата... От плитко към по-дълбоко, към още по-дълбоко, към още по-дълбоко. Най-после се пълзваме по повърхнината и започваме да плаваме. Тия чувства, които изпитва едно момче, расло край Дунава, не може да изпитва никой друг. То всяко държи сметка колко навътре е отишло и ще ли му стигнат сили да се върне. То знае, че това е една жестока река и затова нито за минута не забравя, че трябва да се грижи за себе си, да бъде внимателно, будно и със запазени сили. Но ето идват вълни. Те са и приятни, когато те подхвърлят, и подли, когато те грабват, и страшни, когато те неусетно понесат много навътре.

Плаваш и все мислиш какво още да правиш. А от брега те гледат, като отиваш навътре, и току ти подвикне някой: — Хей, дъното ли търсиш? — Тоя въпрос, колкото и да ти се вижда смешен, все пак ти прибавя по нещичко към силите да се пазиш.

И тъй плаваш навътре, върнеш се, изплуваш пак и пак се върнеш... Едно непрекъснато удоволствие те води по една и съща пътека, и ти е добре, добре — до немай-къде!

Д какво удоволствие! Водата — топличка, игрива, гали плещите ти, раменете ти, гърдите ти, лицето ти... Толкова хубаво, че край няма! Ето защо пак се втурваш по повърхнината, пак заплуваш и наново се размърдва твоята корава упоритост — да не се дадеш на дявола. Това място е где се пеят най-много песни. Почти всички викаме и пеем. Зер Дунавът си е наш, на русенци! Песента „Тих бял Дунав“ е написана за нашия Дунав, песента „Дунав, бели Дунав“ пак за нас — русенските палавници. Тъй си мислим ние.

Аз мисля, че тоя чуден Дунав докара на много хора страшни страдания, но и много деца там получиха своето закаляване и се научиха да пазят живота си. Не току-тъй съм срещал между съгражданите си толкова много приятели — силни, корави и смели... Борбата със стихиите или прави човека силен, или го погубва.

За да се боря и аз с вълните успешно, ми помогна един ден и майка ми. Мога да кажа, че тя с един замах ме направи десеторно по-силен и по-внимателен. Въпросът е за един сън. Сънуван ли беше тоя сън или измислен — и досега не знам, важното е, че свърши работа.

— Ах, ах, боженце! — започна тя една сутрин. — Да знаеш, Дочко, майка какъв сън съм сънувала тази нощ! Страшно нещо! — И започна да разправя: — Сънувам, че пера черги край Дунава, точно на онова място край канарата, где се къпете и вий. Ти си играеш около мене, газиш до колене във водата, а аз пера. Изведнъж дохожда един силен талаз и те грабва! Загубих те от очи. Дорде се обръна, ето че талазът те пак донася към мене. Аз посягам с две ръце, рева, пища: „Дочко, Дочко!“... но талазът не ме чува и пак те донася навътре. Ами сега? Викам аз за помощ, обръщам се насам, нататък, но хората си стоят — кой ще отиде да се бори с такива талази? Най-после талазът пак те донася към мене. Тогаз аз се хвърлих във водата и те хванах за косите. Борих се страшно с водата. Тя искаше да те погълне, но надвих и те издърпах на брега. Обърнах се — зад гърба ми един старец, с бяла брада до пояс. — „Слушай, жено! — рече той строго. — Да си знаеш, че смъртта на Дочка от вода ще бъде! Не забравяй! Ще се спаси от водата само ако се пази от нея.“ — Кой беше този старец, не знам. Може някой от бога пратен да е. Чувала съм, че когато бог отправи милостта си към някого, изпраща му пратеник да му каже какво трябва да прави.

Това ми разправи моята майка една сутрин. Сънят беше такъв, че по-добре да не се приближаваш до Дунава.

А какво нещо е Дунавът! Той си тече към морето и не се пита — мислят ли за него, или не. Бреговете са обкитени тук-там с върбови горички, а виждат се по средата и малки песъчливи островчета. Веднъж го виждате син — сякаш по-син и от небето. Друг път го виждате жълт, пенлив и бърз — втурнал се към морето като някой огромен змей. Друг път прилича на картина, по която невидим художник е нарисувал различни облаци — ту сиви, ту бели, ту тъмни... А ако се изправите на брега привечер, ще видите как слънцето, пламнало, като че излязло от някаква пещ, отива към запад, гдето огромни скали светнали, златночервени, кипят на хоризонта, готови света да залеят с горяща лава. Вие ще се загледате и няма да ви се иска да си откъснете очите от там. Нещо радостно ви люлее. Разтопената златна лава става все по-червена и по-червена, па току се втурне по водата и я обагри цялата. Струва ви се, че току преди малко свети Георги тук убил дракона, от който протекли толкова кърви, че залели целия Дунав!...

Тук преживяваме различни приключения, които се запазват в паметта ни през цял живот. За едно такова приключение ще ви разкажа сега.

Един ден всички ние, дечурлигата от нашия квартал, се къпем. Вик, олелия, боричкания — както всякога. Аз съм в реката на дълбочина почти до гуша и си играя с вълните. Често имахме лошия навик да се преструваме, че се давим. Така аз забълсках водата и се запремятах, като че се давя.

Не щеш ли, отнейде довтаса едно момче, което дойде до мене, хвана ме под мишница и ме задърпа към брега.

Това момче беше Лазо Симитчийчето. — Хей, какво правиш там? Ти се давиш, бре! — рече то и продължаваше силом да ме дърпа към брега. — Ами ако не бях дошъл, какво щеше да стане с тебе?

Аз го отрязах бързо:

— Не се давя, бе! Не видиш ли, че си играя?

— Ха, ха, ха! — разсмя се Лазо. — Преструвал се! Я си виж корема! Ти си изгълтал десет литра вода, бре!

— Хайде, хайде, не ги мисли такива! Нищо не съм гълтнал!

Но с това не се свърши. Още на брега той разказа, че ако не бил около мене, аз щял съм да бъда вече на онзи свят.

И от тоя ден нататък Лазо навсякъде разказваше, как съм се премятал, викал съм „помощ“, молил съм да ме спасят, и най-после той се решил с риск на живота си да ме извади.

— Гевреци, симити, топли-и-и! — се чува из някоя улица, и аз знам, че това е Лазо. Ами сега? Как да се скрия?

— Топли, топли!... — вика той, но ме забелязва отдалеч и изревава: — Хей, на Дунава ли? Ще те пердаша, брей! Забрави ли, че те извадих от вълните?

Минава случайно един човек и Лазо му заговорва:

— Аз го спасих. Той се давеше, викаше за помощ и взе вече съвсем да потъва. Извадих го, но беше вече взел-дал. Тогаз го дигнах нагоре с краката, изтече му всичката вода и отвори очи. Нали така беше? — пита ме той и ме гледа нахално.

— Лъжеш! — ядосан извиквам аз. — И за тия лъжи ще ядеш бой! Пък как си ме дигнал нагоре с краката, когато аз съм два пъти по-висок и по-тежък от тебе!

— Хайде, хайде — снизходително подканя той, — вземи сега пет-шест гевречета!

— От тебе гевреци не ща! — казвам аз и отминавам. Той вика подире ми тъй, че да го чуят всички, които минават край нас:

— Това ли ти е благодарството, где то спасих живота от Дунава?

Аз почти избягвам от него и го оставям да разказва на хората какъв подвиг направил. Кой знае докога щеше да върви все така, ако не се яви един прекрасен случай. Казах, че страхът от Дунава закалява чувството да пазиш живота си и да закрепваш силата си за борба със стихията. Но не е само с това полезен Дунавът на нас, дунавските чеда. Следният случай ще ви покаже, че той играе по-широва роля в нашето човечаване.

Един ден аз се къпя и чувам викове. Озъртам се и какво да видя? Лазо във водата току пред прохълмената скала, хванал се за една издатина и реве. Вижда се, че там е много дълбоко, пък и кухата скала дърпа към себе си.

— Богородице, майчице-е-е! — реве той, потънал до гуша, и се обръща на всички страни. — Помощ, бе! Няма ли човек тук да ми

спаси душицата!... О-о-о! Света Богородице, майчице! Ще се удавя, ще отида млад зелен!...

Аз излизам от реката, изтичвам по крайбрежието и като грабвам кепчето на един рибар, дълбоко заспал в лодката си, показвам се над скалата. Като ме вижда, Лазо почва панически да реве:

— Ела бре, ела спасявай туха!

— Хич не ме е грижа! Такъв като тебе, който лъже, заслужава да се удави!

— Моля ти се бе, приятелче!... Ето скалата ме дърпа навътре... Нозете ми се обърнаха, нямам вече сили... Моля ти се бе, братче... приятелче!...

— Ще лъжеш ли хората, че си ме спасил?

— Няма бе, другарче, думица няма да кажа! Щото е било, ние сами да си го знаем.

— Тъй ли? Стрижено, ха? Добре! Дави се, не ме е грижа? — След тия думи аз направих крачка да си тръгна, но Лазо писва тъй, че срещният бряг проечава от силно, мощно echo: — Не ме оставяй, братче! На колене ти падам! Никакво спасяване нямаше. Лъжех хората, та и аз да мина за герой. Лъжец съм, приятелче, пълен лъжец! Не виждаш ли, че не зная да плавам? Как ще отида да те спасявам тебе, плувеца! Лъжа, лъжа!

Аз насочих към него дългата пръчка на кепчето. Той се хвана о нея и аз — край брега, край брега, че до плиткото.

Лазо излезе от реката и грохна изнурен и съсипан върху пясъка. Вярно е, че от тая минута нататък Лазо не се обади вече!

Та ви думам, от тоя Дунав ние, чедата му, виждахме полза не една и не две и преживяхахме приключения, които са само за нас дадени.

Такъв е дунавският ни живот. Цял ден през лятото ние блаженствувахме в пазвите на тая чудесна река.

Но когато излезеш от водата и се проснеш на пясъка, изведнъж те грабва един такъв глад, та ти се струва, че си готов цял човек да изядеш. Ала не става нужда от човекоядство. Всички ние, които сме

свикнали да киснем в Дунава, всяко го вземаме нужните мерки. В джоба се спотайва голям комат хляб и тънка буца сирене.

И тъй — хляб и сирене, сирене и хляб и пак бух — във водата!
Догде се свечери — все тъй!

II

Своите спомени за нашата чудна река бих могъл да свърша дотук. Така в душите ви ще остане една светла диря, прокарана от радостните чувства, които се преживяват там, но аз всичко не ви казах. Боях ли се да ви го кажа, или и от себе си се мъчех да го скрия?

Коя е най-голямата радост, дадена ми от Дунава, не знам. Не една радост ми е дал той, като е окичвал юношеството ми с толкова светлина, но най-голямата скръб, преживяна там, хвърля сянка на много радости, получени от тая наистина красива, но и жестока река.

За да завърши спомена си, ще си позволя да ви разкажа и нещо невесело. Вие знаете, че аз никога не забравям да ви кажа нещо за някой мой приятел от онова време. Но защо нищо не съм ви казал за Огняна — или Огньо, както го наричахме всички? А знае се, че тогава Огньо ми беше близък наред с всичките ми близки приятели. С него сме си кроили какви да станем, като пораснем, с него сме делили залъците си, с него сме участвували във всички махленски похождения, и то всяко рамо до рамо. Той беше наистина обичливо момче. Всичко казано от него беше хубаво и умно, всичко направено от него беше най-добро. С една дума — момче, на което се радвахме всички еднакво.

Веднъж му попаднали седем оловни букви от някоя печатница. Среща ме той и бърза да ме изненада.

— Дочко, аз имам печатница! — И тутакси изважда свързаните с канап букви, нацепва ги с химически молив и ги натиска върху бял лист. Получава се някаква безсмислена дума: — „фелерот“. Това ни се толкова много хареса, че дълго се обръщахме един към друг с име Фелерот.

— Фелероте — ми казва той, — хайде утре на разходка!

— Добре, Фелероте, готов съм.

Това се прие от двама ни като живо украшение на дружбата ни.

Един ден Огньо ми каза:

— Искаш ли утре да отидем на островчето срещу старата гара? Казват, че там в тинята на брега имало много големи миди. Били вкусни. Ще си наберем.

— Да, ще си вземем торбички — допълнихи аз и ще ги метнем през рамо. Но... Не е ли по-добре чак там да не отиваме? При лома е пълно с миди.

Огньо се наложи и още на сутринта ние потегляме за островчето. Разстоянието не е много широко, без умора може да се отиде до там. Водата беше тиха, спокойна и се плуваше леко и приятно.

Дотук спомените ми са чисти и спокойни, но в паметта ми става нещо чудно. Аз виждам онай страшна картина, когато Огньо изчезна под водата и не се показа повече. По-добре е да не ви описвам своя ужас, па и не знам дали бих могъл да го предам добре. Сякаш удар от невидяло се стовари върху главата ми, та не усетих да видя как стана всичко това. Тихо беше уж, а съвсем неочеквано целият Дунав се покри с огромни вълни. Аз допуснах, че Огнян е жертва на водовъртежа, но можех ли да му помогна, и каква ли би била участта ми, ако бих се заловил да го диря там?

Аз упорито плувах наоколо, виках ту името на приятеля си, ту отправях погледи към острова и брега и виках: „Помощ! Помощ!“

Вълните ме подхвърляха и борбата с тях докарваше умората неочеквано скоро. Тогава моите викове станаха страшни, панически... В кипежа на водата аз ту потъвах, ту се показвах пак... Вълните ме бълскаха в лицето, и аз не знаех с тях ли да се боря, или да гледам да намеря своя нещастен приятел, или да търся сили, за да се домъкна до брега.

... Сега? Ами ако и аз се удавя? — мина ми през ума светкавичната мисъл. — Ще мога ли да стигна до брега? — Не, аз виждах, че силите ми са изчерпани... Виковете, обхванати от паника и ужас, се засилваха все повече и повече, и аз започнах да потъвам. Ръцете ми отмаяха, нозете ми също — едва се движеха... Свършено! Всичко е свършено!... Вълните ми се виждаха огромни, и Дунавът стана изведнъж безпределен като море. При тая гледка аз изгубих почти всичките си сили.

Неочеквано откъм островчето изплува една черна рибарска лодка, която бързо се втурна към мене. Когато изгубих и последната

капка сила, лодката довтаса до мене и рибарят се наведе и ме хвана за ръката.

Какво стана по-нататък, не знам и колко време се бе минало, също не знаех. Аз отворих очи и пред мен се простираше гъста непрогледна мъгла.

Широко разтварях очи, напрягах взор, но почти не виждах. Около мене се движеха някакви сенки, но кои бяха и какво диреха? Те ми говореха нещо, викаха на ухото ми и ме бутаха. Колко продължи тая мъгла? Може би един час или един ден, или повече?

О, приятели, приятели! Ще прочетете цялата тая случка, но моля ви се никога не ми говорете за нея, защото тя събужда страшни спомени и още по-страшни душевни мъки. Ето, толкова години се минаха оттогава, а аз мисля, че всичко това беше едва вчера.

Една сутрин отварям очи. О, мъглата беше съвсем изчезнала. Аз гледах стаята, портретите по стените, скрина, китарата на вуйча — изправена въгъла... и над мене — майка ми със своето бледно, страдащо лице.

— Какво става, мамо?

— Нищо, Дочко, какво ще стане? Ти беше болен, сега си здрав — туй то!

Аз се помърмех да разровя мислите си, но те още спяха.

— Где бях? — попитах аз, без да знам защо точно това изговорих. Но веднага се сетих, че ходих на Дунава с Огньо. Само името Огньо проясни всичко. Тялото ми изтръпна. Ужасен и разтреперан, аз попитах:

— Мамо, где е Огньо?

Тя не ми отговори, но аз вече знаех и сам казах:

— Огньо се удави, мамо! Кажи ми — спасиха ли го?

— Я по-добре си лежи! — отвърна тя, като се мъчеше да отклони отговора си. — Ти имаше треска. Ето вече цяла неделя те тресе.

Но подир обед дядо, който не можеше да пази тайни и за което мама го наричаше „съдран чувал“, всичко ми проясни.

— За Огньо ли питаш? Още същия ден, когато сте плували към островчето, го намериха и го погребаха.

Аз се свих на леглото, сякаш очаквах удари. Сърцето ми силно заби... Да, аз бях много виновен за смъртта на Огньо. Оттук идеше всичкото ми страдание. Ако не се бях съгласил да го придружа, сега

той щеше да бъде жив! При тая мисъл аз отхвърлих завивката и скочих. Настръхнал и унесен, аз исках в земята да потъна. Стаята пак се изпълни с мъгла. Наново заболях.

Много скръб, много грижи, много трудове и страдания, причиних на родителите си с моето боледуване. Но вечно не можеше да върви все така. Най-после оздравях. Наново поех улицата и игрите. Животът искаше своето и аз трябваше да му го дам. Но защо родителите ми ме следяха? Защо спираха разговора си, когато се явяхах между тях? А другарите също намираха, че не съм оня, веселият и неудържим Дочко, какъвто бях преди боледуването.

О, те не знаеха какво беше станало в душата ми от страшното събитие. Никому нищо не казвах, но аз сам си знаех как посрещах и изпращах дните. Цялото ми същество се изпълняше с няколко думи: „Ако не се бях съгласил да го придружа, той сега щеше да бъде жив.“ Тая мисъл крепеше в мене една непрекъсната тревога, която не заспиваше нито денем, нито нощем.

Малко по малко, с течение на времето, избледня и моето самообвинение. Така е — ако искаш да живееш правилно, гледай само в бъдещето. Може и така да е, само че тая мъдрост като че не се отнасяше до мене, защото аз често поглеждах към миналото. Минаха много години, но своя Огньо не забравих. Когато трябваше да извърша нещо, което засягаше съвестта ми, аз чрез гласа на душата си попитвах своя злочест приятел да ми каже какво да правя. Той със същата своя приятелска топлота, която правеше образа му тъй светъл, ми подшепваше най-чистото и най-честното разрешение.

Сам не зная защо помрачих веселата картина на Дунава с това, като ви разказах тая жестока случка. Може би зад нея бях приготвил някаква мисъл? Или може би, за да покажа, че не всяко е весело край Дунава? Да, и това може да е. Тая прекрасна река добре обработваше в нас скрита сила, за да се запазваме от жестокостта ѝ, но не знаехме, че и тя си има свои капризи, които са по-силни от нас... И все пак защо ви разказах това събитие? Аз съм твърде много засегнат от преживелицата, та ви моля вие сами да си отговорите.

Когато се случи да отида в Русе, аз не забравям да сляза на кея и да отправя поглед по гладката повърхнина на Дунава. Нещо ли дири

там? Нещо ли очаквам? Да, Дунавът събужда моя далечен спомен, и аз виждам как седем оловни буквички идат към мен, тръгнали нейде отдалеч и бързо се нареждат една след друга. Тогава в паметта ми просиява едно име и устните ми тихо отронват:

— Фелероте, Фелероте, друже мой!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.